

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารโดยทั่วไปต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เป็นหลักในการบริหารองค์กรต่าง ๆ หากปราศจากปัจจัยข้อใดข้อหนึ่งแล้ว จะทำให้การบริหารงานองค์กรนั้นไม่สามารถดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อยหรือบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนหรือทรัพยากรมนุษย์นั้นว่าเป็นปัจจัยการบริหารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งขาดรัฐเป็นองค์กรขนาดใหญ่ มีองค์ประกอบด้านปัจจัยสำคัญ ที่นำไปสู่การบริหารที่เป็นไปตามหลักการ โดยมีข้าราชการทำหน้าที่เป็นกลไกหรือตัวจักรสำคัญ ในการที่จะนำเอารายได้แผ่นดิน ทรัพยากรหรือวัตถุดิบ และนโยบายของรัฐพัฒนาและบริหารให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการปฏิบัติงานจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว นั้น ขวัญกำลังใจของบุคลากรก็เป็นอีกหนึ่งในหลายปัจจัย ดังที่ อรุณ วัชรธรรม (2534 : 98 ; อ้างถึงใน เนตรนภามลาศรี. 2551 : 1) ได้กล่าวถึงความสำคัญของขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานไว้ว่า ขวัญและกำลังใจนั้นมีอิทธิพลต่อสภาพในการปฏิบัติงานเป็นอันมาก โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานในองค์กรที่เป็นข้าราชการ ขวัญและกำลังใจของข้าราชการจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างมาก ถ้าข้าราชการมีขวัญและกำลังใจไม่ดีย่อมนำมาซึ่งความเสื่อม และหย่อนสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน จะทำงานด้วยความเฉื่อยชาและไม่ค่อยเต็มใจในการทำงาน แต่ในทางกลับกัน หากขวัญและกำลังใจสูงจะก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรสร้าง ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์และสนใจที่จะทำงานให้กับองค์กร

กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่หลักในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ของประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ ที่มีขอบเขตของภารกิจกว้างขวาง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะพนักงานฝ่ายปกครองในระดับท้องที่ จึงมีบทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบงานของกระทรวงมหาดไทย และยังคงต้องรับผิดชอบงานของทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่นำลงไปปฏิบัติในตำบล หมู่บ้าน จึงนับว่าเป็นกลไกที่สำคัญ ที่ทำงานของทางราชการบรรลุเป้าหมาย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการปกครองตำบล หมู่บ้าน โดยมีหน้าที่หลักที่สำคัญ คือ งานในด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน งานในด้านที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญา งานในด้านการพัฒนาส่งเสริมอาชีพของราษฎร งานในด้านการจัดทำทะเบียนข้อมูลสำมะโนครัว งานในด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ งานในด้าน

ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน งานในด้านทะเบียน โดยเน้นส่วนที่สำคัญ และงานด้านตามนโยบายของ
รัฐบาลและของกระทรวงมหาดไทย และงานด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้แล้วกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
จะต้องมีหน้าที่ในการประสานการดำเนินงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน
ฐานะเป็นผู้ปฏิบัติงาน และเป็นกำลังสำคัญที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย มีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดนั้น ขวัญ และกำลังใจในการทำงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารต้องให้
ความใส่ใจด้วย

ดังนั้น พอจะกล่าวได้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นงานที่มากและยาก
อย่างยิ่ง ทั้งยังเสี่ยงต่ออันตรายพอสมควร การที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดี เกิดประโยชน์
ได้สูงสุดหรือไม่เพียงใดนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ความพร้อม ความอดทน
ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเข้าใจ ที่สำคัญ คือ ต้องมีขวัญและกำลังใจด้วย ดังนั้น ควร
สร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีขวัญและ
กำลังใจที่ดีย่อมส่งผลถึง ผลของการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และ
ผลประโยชน์ที่ได้รับในภาพรวมก็คือ ความผาสุกของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของสังคม
นั่นเอง

ฉะนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าพนักงานปกครอง ที่ทำการปกครองอำเภอนางรอง
จังหวัดบุรีรัมย์ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเท่าที่ผ่านมายังไม่เคยมีการวัด
ระดับขวัญและกำลังใจ และศึกษาความต้องการหรือปัจจัยใดที่จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญต่อการ
ปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาก่อน จึงเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้วิจัยต้องการจะศึกษาว่ากำนัน
ผู้ใหญ่บ้านอำเภอนางรอง มีระดับขวัญและกำลังใจเป็นอย่างไร ทั้งนี้ก็เพื่อจะนำผลการศึกษารั้งนี้
ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอำเภอนางรอง ได้อย่าง
ถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อนโยบายและ
งานของแต่ละกระทรวง ทบวง กรม ไปสู่ประชาชนต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นสารสนเทศในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภออื่นๆ ทั่วประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ใน 7 ด้าน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factor Theory) ของเฮร์ซเบิร์ก (Herzberg. 1959 : 157; อ้างถึงใน ระพีพัฒน์ ปาละวงศ์. 2532 : 13 - 16) มาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการศึกษา คือ ด้าน โอกาสความก้าวหน้า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านความเพียงพอของค่าตอบแทน ด้านสวัสดิการของหน่วยงาน ด้านความยุติธรรมในหน่วยงาน และด้านสถานะทางตำแหน่ง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 ตำบล จำนวน 188 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากร

2.3 ตัวแปรศึกษา ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เข้าใจความหมายศัพท์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้นิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. **ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่** หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดทัศนคติ ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในหน่วยงาน ได้แก่ โอกาสความก้าวหน้า ความพึงพอใจใน

การปฏิบัติงาน ความยุติธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา เงินตอบแทน สิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่ได้รับจากหน่วยงาน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญ และกำลังใจ หมายถึง ส่วนประกอบที่สำคัญที่สุด ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผลในรูปของการกระทำ เป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริม สนับสนุนให้การปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ใน 7 ด้าน ได้แก่

2.1 โอกาสความก้าวหน้า หมายถึง ได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษา มีระดับการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ด้านเทคโนโลยี การฝึกอบรมให้มีความเชี่ยวชาญและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ มีโอกาสได้รับเลือกตั้งสู่การเมืองท้องถิ่นและอยู่ในตำแหน่งจนเกษียณอายุราชการ

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา หมายถึง การยอมรับและความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชา สนับสนุนส่งเสริมการทำงาน เป็นที่ปรึกษาทั้งในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว มีการพิจารณาลงโทษด้วยความเป็นธรรม)

2.3 ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ หมายถึง ความพอใจและเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยไม่รู้สึกรำคาญหรือเบื่อหน่าย มีความภาคภูมิใจในหน้าที่ ทำให้มีประสบการณ์นำไปใช้งานอื่นได้ และเชื่อมั่นว่าเป็นระบบราชการที่ดี ทำให้มีความสุขเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่

2.4 ความเพียงพอของค่าตอบแทน หมายถึง ค่าตอบแทนที่ได้รับเพียงพอกับการดำรงชีวิตและเหมาะสมกับปริมาณงาน ความคาดหวังในการเพิ่มค่าตอบแทนจนไม่เกิดผลกระทบในการปฏิบัติหน้าที่

2.5 สวัสดิการของหน่วยงาน หมายถึง สิทธิและสวัสดิการที่ได้รับเพียงพอ เบิกค่าการศึกษาบุตรได้ การเบิกจ่ายเงินสิทธิประโยชน์อื่นๆ สะดวก รวดเร็ว

2.6 ความยุติธรรมในหน่วยงาน หมายถึง ได้รับการพิจารณาคัดเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยืดหยุ่น เท่าเทียมกัน มีการพิจารณาโทษทัณฑ์อย่างยุติธรรม ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการด้านอื่นอย่างเหมาะสม ผู้บังคับบัญชาไม่เลือกปฏิบัติในการมอบหมายงานให้ทำ

2.7 สถานะทางตำแหน่ง หมายถึง ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นที่ยอมรับ มีคนยกย่องนับถือ มีบารมี มีค่าตอบแทนให้ ทำให้มีประสบการณ์ก้าวไปสู่ตำแหน่งนักการเมืองระดับท้องถิ่นและระดับอื่น

3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง พนักงานท้องถิ่น ที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น และที่แก้ไขเพิ่มเติม และอยู่ระหว่างการดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน

